

ÖLÜM VE SONRASI*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyenleri!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Cenâb-ı Hak her türlü görünen, görünmeyen, dünyevî, uhrevî hayırlara, ikramlara, lütuflara sizleri erdirdi...

Muhterem Vâlidemiz'in vefatı dolayısıyla, bugün vefatla ilgili hadis-i şeriflerden seçerek, sohbetimi onlardan yapmak istiyorum.

a. İnsan Öldüğü Zaman

Birinci hadis-i şerif, Deylemî ve daha başka kaynaklarda, Ebû Hüreyre RA'dan rivayet edilmiş. Peygamber SAS buyuruyor ki:¹

إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ تَقُولُ الْمَلَائِكَةُ مَا قَدَّمَ وَتَقُولُ
النَّاسُ مَا أَخَّرَ

(هـب. والديلمي عن أبي هريرة)

RE. 62/12 (*İzâ mâte'l-meyyitü tekülü'l-melâiketü: Mâ kaddeme? Ve tekülü'n-nâsü: Mâ ahhara?*)

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

¹ İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.XIII, s.350, no:35851; Beyhakî, *Şuabü'l- İman*, c.VII, s.328, no:10475; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.283, no:1111; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.1067, no:42735; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.IV, s.70, no:2792.

Kısa bir hadis-i şerif. Diyor ki Rasûlüllah SAS Efendimiz:

(*İzâ mâte'l-meyyitü*) “Ölü öldüğü zaman, (*tekülü'l-melâiketü mâ kaddeme*) melekler, ‘Bu zât, bu ölen kişi, bu insan, kendisinden evvel ahirete ne takdim etti, önceden ne gönderdi?’ diye sorarlar.”

Buradaki *mâ* soru edatı. (*Mâ kaddeme*) “Neyi takdim etti? Önceden neler gönderdi ahirete?” der melekler. Çünkü onlar için önemli olan, tabii ölen kul için de önemli olan, bu dünyada yapmış olduğu amellerdir, hayrâtıdır, hasenâtıdır, iyiliklerdir.

Kaddeme; önceden göndermek, takdim etmek, bir işi bir şeyden önce yapmak demek. İnsanoğlu tabii, bu dünyada iyi bir şey yapınca, yaptığı iyiliğin sevabı ahirete gidiyor. Kötülük yapınca da, vebali ahirette karşısına çıkacak. Her şey kayda geçiyor.

Peygamber Efendimiz koyun kestirmiş de,

“—Dağıtın bunları!” demiş.

Namazdan geldikten sonra da;

“—Ne yaptınız, dağıttınız mı kurbanı?” deyince; demişler ki:

“—Yâ Rasûlallah, bir budu hariç hepsini dağıttık, bir budu bizim oldu, bizde kaldı.”

Demiş ki Peygamber Efendimiz:

“—Bir budu hariç, hepsi bizim olmuş.”

Yâni, dağıtılanlar sevap olarak kayda geçtiği için, “Dağıtılanlar asıl bizim oldu.” diyor. Ötekisi bu dünyada yenilecek, kalacak. Ama dağıtılanlar, artık sevap olarak önceden ahirete postalanmış, gönderilmiş, kayda geçmiş ve kazanılmış oluyor.

“—Acaba bu ölen kişi neler göndermiş? Ne yapmış?.. Namaz mı kıldı, oruç mu tuttu? Ne gibi hayırlar işledi, ne gibi sadakalar verdi?” diye melekler bunu sorarlar.

(*Ve tekülü'n-nâs, mâ ahhara*) “İnsanlar da, ‘Bu kişi geride ne bıraktı, mirası nedir, geride nesi kaldı?’ diye sorarlar.” Hem meraktan sorarlar, “*Zengin malı züğürdün çenesini yorar.*” demiş ecdadımız, latîfe yoluyla. Yâni:

“—Allah Allah! Bu adam ne bıraktı acaba, geride ne servet bıraktı? Çok zengin adamdı, şu kadar fabrikası, bu kadar evi barkı vardı...” derler.

Günümüzde de öyle oluyor ya, serveti artık gazetelere geçiyor ve herkes onu konuşuyor. Meraktan dolayı da insanlar, böyle sorarlar. Bir de ilgililer, mirası alacak olanlar sorar:

“—Bakalım ne gelecek bize?” diye.

Ondan artık şu kadar miras gelecek, bu kadar miras gelecek diye düşünürler.

İnsanoğlu da esas itibariyle mal biriktirmeğe meraklıdır. Malı biriktirir, çoğaltır, zenginler, zenginler... Zenginledikçe rahatlar, istikbalini

emniyete aldığını düşünür insan. Malı da sağa sola kaptırmamağa çalışır. Zenginleştikçe, kaptırmamağa çalıştıkça zenginlediği için, o kadar malı var, ama vermiyor bir türlü... Zâten verseydi bu kadar olmazdı gibi bir durum.

Bazen de aksi olabiliyor. Kul veriyor; Allah-u Teâlâ Hazretleri verdiği yerine, yeniden o kula nimet, mal ve mülk ihsân ediyor. Verilen boşa gitmiyor, mânevî bakımdan halefi daha fazlasıyla geliyor verdiği için...

İşte onu düşünemeyen, imanı zayıf olan, yakîni eksik olan insanlar, verince bir şey kalmayacak sanıyorlar. Şeytan da der ki:

“—Ne veriyorsun, verme, sonra sana kalmayacak! Sonra aç kalırsın, açık kalırsın!” der.

İşte böyle aslında keşke insanlar mirasçılarının mallarının bekçisi durumuna düşürmeseler kendilerini... Hayır yapmıyor, sadaka vermiyor, mirasçıya kalacak malı ısrarla, hasislikle bekliyor, bekliyor; ondan sonra ölüyor. Mirasçılar tabii, “Geride ne bırakmış?” derler ve yerler, içerler. “Ölüm hak, miras helâl!” diye.

Ama adam hayrını yapmamış olur, zekâtını vermemiş olur; ahirette onun cezasını çeker, hesabını vermeğe uğraşır, ter döker durur.

b. İbadetlerin ve Hayırların Faydası

İkinci hadis-i şerif, Sevban RA’dan Peygamber

SAS Efendimiz buyurmuş ki:²

إِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ كَانَتْ الصَّلَاةُ عِنْدَ رَأْسِهِ
وَالصَّدَقَةُ عِنْدَ يَمِينِهِ وَالصِّيَامُ عِنْدَ صَدْرِهِ

(حل. عن ثوبان)

RE. 63/4 (*İzâ mâte'l-mü'minü*) “Mü'min vefat ettiği zaman, (*kâneti's-salâtü inde re'sihî*) kıldığı namaz gelir, başucunda durur. (*Ve's-sadakatü inde yemînihî*) Farz sadaka olan zekât veya nafile sadakaları, hayrât ü hasenâtı sağ tarafında durur. (*Ve's-sıyâmü inde sadrihî*) Oruç da göğsünün yanında olur.” Böylece ibadetleri kabirdekişiye yoldaş olur.

İnsana fayda verecek olan, hayrât ü hasenâtıdır, ibadât ü tâatıdır. Kabirde onlar yoldaş olur, ahirette onlar fayda verir. Güneşin insanın beynine yaklaşıp da beynini kaydattığı; insanların durumlarına göre ağızlarına, dizlerine kadar terlere battığı zaman da, cömert kişiler sadakasının gölgesinde gölgelenir.

Demek ki, kabirde iken yoldaş ve arkadaş oluyor; kıyamette de sadakası gölge oluyor. Hadis-i şeriflerden bunları biliyoruz.

Onun için, aziz ve muhterem kardeşlerim, aldatıcı duyguları bir tarafa bırakalım! Kendi kendimizi, kendi ruhî durumumuzu iyi tahlil edelim! Ölümün ne zaman geleceğini kimse bilmiyor. Kimse sevmiyor, ölmek de istemiyor ama, birden ölüm geliveriyor. Bir gün önce

² Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.147; Sevban RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl,c.XV, s.1268, no:43302; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.IV, s.69, no:2789.

yanınızda sizinle konuşan insan, ertesi gün kabristana gömülmüş oluyor, aramızdan ayrılmış oluyor. Amel defteri dürülmüş oluyor.

Tabii sadaka-i câriye bırakanların, hayırlı evlât yetiştirenlerin, faydalanılan ilim bırakanların amel defteri kapanmıyor. Hayırlı evlâtları dua ettikçe, ilim kitapları okundukça, yaptığı hayırdan insanlar istifade ettikçe, onlar bundan fayda görecekler ve kabirde memnun olacaklar.

Evlâtlarını iyi yetiştirmişlerse, evlâtlarının güzel haberleri onlara tebliğ edildikçe, kabirde nurları ve sürurları artar. Evlâtlarını iyi yetiştirmedilerse, mü'min yetiştirmedilerse, dünya ehli olarak yetiştirdilerse; onların yaptığı bütün kötü, fenâ icraat annesine, babasına tebliğ edilecek.

“—Eyvah, bizim çocuk yine şöyle yapmış!.. Eyvah, ne kadar günaha girmiş!..” diye, kabirde kemikleri sızlar. Bunların hepsi hadis-i şeriflerde geçen şeyler.

c. Bid'at Sahibinin Ölümü

Diğer bir hadis-i şerif Enes RA'dan. Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:³

إِذَا مَاتَ صَاحِبُ بِدْعَةٍ فَقَدْ فَتِحَ فِي الْإِسْلَامِ فَتْحٌ

(الديلمى عن أنس)

RE. 62/14 (*İzâ mâte sâhibü bid'atin fekad fütihâ fi'l-islâmi fethun*) “Bid'at sahibi bir

³ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.285, no:1118; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IV, s.158; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

herif, bir kişi, bir insan öldüğü zaman, İslâm'da bir fütûhat meydana gelmiş olur." Çünkü adam bozguncuydu, bid'atçıydı, dini bozacak icraatı, kanaati vardı, yazıyordu, söylüyordu. Bundan dolayı o öldü mü, bir fütûhat olmuş olur.

Hani duyuyoruz ki, müslümanlar falanca yeri fethetmişler, falanca yerde savaşı kazanmışlar, filanca yerde zafer nasib olmuş; seviniyoruz. Fütûhattan, böyle olumlu gelişmelerden insan memnun oluyor. Bu da bir olumlu gelişme oluyor.

Bunun aksine, alim bir kimse de vefat ettiği zaman, İslâm'ın surunda telâfisi olmayan bir gedik meydana gelmiş olur. Surun bir kenarı yıkılmış olur. Kalenin o yıkık yeri tehlikeli, oradan düşman gelebilir. Alim kişi orayı kapatıyordu, İslâm'a hizmet ediyordu. O gittiği zaman, İslâm'ın kalesinde bir yıkıntı, duvarında bir gedik meydana gelmiş olur.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizleri ilim erbabı eylesin... Alimleri başımızdan eksik etmesin... İslâm kalesinin duvarları yıkılmasın... Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi bid'atçılardan, fasıklardan, fâcirlerden, müşriklerden, münafıklardan korusun... Onlar da, demek ki İslâm'ın fütûhâtını engelleyen, İslâm'a zarar veren yaratıklar oluyorlar. Onların adedinin artması toplum için bir felâket, onların yok olup gitmesi de toplum için bir ferahlık vesîlesi oluyor.

d.Ölüye Telkin Verilmesi

Sayfanın sonundan, uzun bir hadis-i şerifi okuyalım. Taberânî, İbn-i Asâkir, Deylemî Ebû Ümâme RA'dan rivayet etmişler. Buyuruyor ki Peygamber SAS Efendimiz:⁴

إِذَا مَاتَ أَحَدٌ مِنْ إِخْوَانِكُمْ فَنَثَرْتُمْ عَلَيْهِ التُّرَابُ
فَلَيْقُمْ رَجُلٌ مِنْكُمْ عِنْدَ رَأْسِهِ ثُمَّ لِيَقُلْ يَا فُلَانُ بَنُ
فُلَانَةَ فَإِنَّهُ يَقُولُ أَرْشِدْنَا رَحِمَكَ اللَّهُ وَلَكِنْ لَا
تَشْعُرُونَ ثُمَّ لِيَقُلْ أَذْكَرُ مَا خَرَجْتَ عَلَيْهِ مِنَ
الدُّنْيَا شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ
رَسُولُهُ وَأَنَّكَ رَضِيتَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا وَ
بِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا فَإِنَّهُ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ
أَخَذَ مُنْكَرٌ وَنَكِيرٌ أَحَدَهُمَا يَدَ صَاحِبِهِ ثُمَّ يَقُولُ لَهُ
أَخْرَجَ بِنَا مِنْ عِنْدِ هَذَا مَا نَصْنَعُ بِهِ وَقَدْ لَقِنَ حُجَّتَهُ
وَلَكِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حُجَّتَهُ دُونَهُمْ قَالَ رَجُلٌ يَا
رَسُولَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ أَعْرِفْ أُمَّهُ قَالَ أَنْسِبُهُ إِلَى حَوَّاءَ

فُلَانُ بْنُ حَوَّاءَ

(طب. كر. والديلمى عن أبى أمامة)

⁴ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.249, no:7979, İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXIV, s.73; Ebû Ümâme RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.950, no:42406; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.375, no:1016;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.IV, s.64, no:2779.

RE. 62/15 (*İzâ mâte ehadün min ihvâniküm fenesertüm aleyhi't-türâbü felyekum racülün minküm inde re'sihî, sümme li- yekul: Yâ fülâne'bne fülâneh! Feinnehû yekülü: Erşidnâ rahimeke'llâh! Ve lâkin lâ teş'urûn.*

Sümme li-yekul: Üzkür mâ haracte aleyhi mine'd-dünyâ şehâdete en lâ ilâhe illa'llâhu ve enne muhammeden abdühû ve rasûlühû, ve enneke radîte bi'llâhi rabben, ve bi-muhammedin nebiyyen, ve bi'l-islâmi dînen, ve bi'l-kur'âni imâmâ.

Feinnehû izâ feale zâlike, ehaze münkerun ve nekîrun ehadühümâ yede sâhibihî, sümme yekülü lehû: Ahric binâ min indi hâzâ, mâ nasneu bihî ve kad lukkîne hüccetühû, ve lâkinne'llâhu azze ve celle hüccetühû dûnehüm. Kâle racülün: Yâ rasûla'llâh, fein lem a'rif ümmehû? Kâle: Ensibhü ilâ havvâ', fülâne'bne havvâ.) Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.

Şimdi bu hadis-i şerifin uzun metnini okuduk. Bu aynı zamanda, ölüye kabri başında telkin yapılmasını tavsiye eden bir hadis-i şerif oluyor.

Şimdi Vâlidemiz'i *Cennetü'l-Muallâ* kabristanına, Hazret-i Hatice Anamızın kabrine yakın bir yere defnetmek nasîb oldu. Biz orada Yâsin okurken, birileri geldi. Bize, "Kur'an okumayın!" dediler. "Gömülmeden evvel okusanız olurdu, sonra yapmayın!" filân diye müdahale ettiler.

Şimdi burada okuyalım bakalım, Peygamber SAS Efendimiz ne buyuruyor:

(*İzâ mâte ehadün min ihvâniküm*) “Sizin mü’min kardeşlerinizden birisi öldüğü zaman; (*fenesertüm aleyhi’t-türâb*) onu kabre koyup da üzerine toprağı saçtığınız zaman...” *Nesera*, toprak saçmak demek.” Tabii kapatıp üstüne toprağı saçıyoruz. (*Felyekum racülün minküm inde re’sihî*) “Sizden bir adam onun başı ucunda ayağı kalksın, dursun; (*sümme li-yekul*) sonra desin ki: (*Yâ fülâne’bne fülâneh!*) ‘Ey falanca hanımın oğlu filân!’”

Neden?.. Çünkü asıl annesinden biliniyor kişiler. Onun için, annesinin adıyla söylenecek.

(*Feinnehû yekülü*) “Çünkü, vefat eden kimse der ki, (*Erşidnâ rahimeke’llâh!*) ‘Bizi irşad et! Allah sana merhametini, rahmetini ihsan eylesin, aman bize yardım eyle! Aman bize yol göster, aman bizi irşad eyle!’ der. (*Ve lâkin lâ teş’urûn*) Fakat siz hissedemezsiniz.”

Biz hissedemeyiz ama, Peygamber Efendimiz böyle buyuruyor. Başka hadis-i şeriflerde de geçiyor: Kabre konulan insan denize düşmüş, denizde çırpınan kimse gibidir, her yerden yardım bekler. Kabre konulunca, başucunda ayakta duran kimseye dua ederek, “Allah sana rahmeylesin, lütfeylesin; aman bana yardım et, yol göster! Aman bir şeyler anlat, söyle!” der. Fakat insanlar duyamıyor bunu; duyan duyuyor.

(*Sümme li-yekul*) “Sonra o başucunda duran, telkini veren kimse desin ki: (*Üzkür*) ‘Ey ölen kişi, ey kabirdeki kişi, hatırla! (*Mâ harecte mine’d-dünyâ*) Dünyadan hangi iman üzere ayrılmış isen, onu hatırla! Dünyadan ayrıldığın zaman, öldüğün zaman üzerinde olduğun, sahip olduğun imanı hatırla! Hangi din üzereydin, hangi iman üzereydin, onu hatırına getiriver!’”

Tabii o vefat ve kabre konulma heyecanlı bir şey... Onun için ötekisine, “Aklını dağıtma, heyecanlanma, hatırla!” diyoruz. (*Şehâdete en lâ ilâhe illa’llah*) “Hani Allah’tan başka ilâh olmadığına şehadet ettiğini; (*ve enne muhammeden abdühû ve rasûlühû*) ve Muhammed’in de Allah’ın kulu ve rasûlü olduğunu hatırla! Onu söylüyordun ya:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
وَرَسُولُهُ

(*Eşhedü en lâ ilâhe illa’llah, ve eşhedü enne muhammeden abdühû ve rasûlühû*) diyordun ya, onu hatırla! Öleceğin sırada o söylediğin sözü, üzerinde bulunarak, sahip olarak vefat ettiğin o imanını hatırla, söyle: ‘Allah var, şerîki nazîri yok; Muhammed onun kulu ve Rasûlüdür.’ de!”

Şimdi tabii Peygamber Efendimiz, altını çize çize, üstüne bastıra bastıra kendisinin âciz, nâçiz bir beşer olduğunu, Allah’ın bir kulu olduğunu beyan etmiştir. Çünkü eski ümmetlerden

İsevîler, Hazret-i İsbâ'nın peygamber olarak güzel hallerini, mucizelerini görünce, ona "Allah'ın oğlu" deyiverdiler. Halbuki Allah kadın edinmemiştir, gelin almamıştır, oğlu doğmamıştır. Bütün varlıklar Cenâb-ı Hak'ın yaratıklarıdır. İnsanlar Allah'ın kullarıdır.

Onlar, "Allah'ın oğlu" deyiverdiler. Çok yanlış...

إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا

(الإسراء: ٤٠)

(*Inneküm letekülüne kavlen azîmâ*) "Ey bu sözü söyleyenler, siz çok büyük veballi, ağır bir şey söylüyorsunuz. (*Bühtânen azîmâ*) Çok büyük bir iftira ileri sürüyorsunuz, çok saçma bir şey söylüyorsunuz." (İsrâ, 17/40) diye, Kur'an-ı Kerim'de bunu çok şiddetli bir şekilde reddediyor Cenâb-ı Hak Teâlâ Hazretleri... Yanlış söz söylediklerini beyan ediyor.

İnşâallah sizler ve bizler de, Tevhid Yılı müna-sebetiyle, Allah'tan başka tanrı olmadığını her-kese söyleyeceğiz. Bunun çok yanlış olduğunu, çok günah olduğunu; Allah'ın buna çok gazab ettiğini, çok kızdığını söyleyeceğiz. Allah var ve şerîki, nazîri yok... *Lâ ilâhe illa'llâh*; Allah'tan başka hiç bir tanrı, tapınılacak mâbud, ilâh yok...

Muhammed de onun hem kulu, hem elçisi... Kabiliyetli, meziyetli, son derece üstün bir insan... Cenâb-ı Hak onun ogelişmiş terbiyesine, gönlüne, kalbine peygamberlik

vazifesi bahşetmiş. O da, Cenâb-ı Hakk'ın vahyini alarak, emrini insanlara iletmiş. Allah'ın Rasûlü...

“—Tamam, bu inanç üzere ölmüştün ya ey kabirdeki, bunu hatırla!” Başka?.. (*Radîte bi'llâhi rabben*) “Hani sen bir de söylüyordun, içindeki duygular öyle değil miydi?.. Allah'ın rabbini olduğundan hoşnut ve razı idin, onu kabul ediyordun.”

Ne kadar büyük şeref ki, Cenâb-ı Hakk'ın kuluyuz. Ne kadar büyük devlet ve izzet ki, o bizim Rabbimiz. “Sen hani onu da hatırla ki, ‘Ben Allah’a Rab olarak hoşnut ve razı oldum, onun Rabbim olduğunu bilerek, ona seve seve ibadet ederim.’ diyordun ya...”

(*Ve bi-muhammedin nebiyyen*) “Ve Muhammed'in de (SAS) senin peygamberin olduğundan hoşnut ve memnun, zevk ve şevk içindeydin ya... (*Ve bi'l-islâmi dînen*) İslâm'a da din olarak son derece memnundun, bağılıydın, hoşnuttun; İslâm dinin olduğu için son derece sürurluydun ya, bunları da hatırla!..”

(*Ve bi'l-kur'âni imâmen*) “Kur'an'ı da imam olarak edinmiştin ya, onu da hatırla!..” İmam, önder, lider demek... İmam kelimesinin şanı, şerefi, değeri, kıymeti çok yüksek... Hattâ devletin başındaki insana *imâmü'l-müslimîn*, müslümanların önderi denir.

Şimdi imam sözü basit, çok küçümsenen, dudak bükülerek önem verilmeyen bir meslek gibi görülüyor. Halbuki imam, önder demek... Biz

mü'minler Kur'an-ı Kerim'i kendimize rehber ve önder olarak seçmişiz. Ondan son derece memnunuz. Bu durumdan fevkalâde sevinçliyiz. "Ey kabirdeki, hani sen böyle düşünüyordun ya, işte bunu da hatırla!.."

Demek ki, yardım olsun diye, irşad olsun diye kabirdeki insana neleri hatırlatmış oluyor başucundaki kişi?.. O da zaten, "Bana irşadda bulunun, Allah size rahmetini erdirsin!" diye yalvararak bekleyip duruyordu da, birçok kimse onun o yalvarmasını duymuyordu ya... İşte dünyadan ayrıldığı zamanki durumunu, o heyecanlanan, başına gelen bu olaylardan dolayı heyecan içinde olan, o kabirdeki kimseye hatırlatacak:

"—Hatırla, dünyadan sen Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in onun kulu ve Rasûlü olduğuna şehadet ederek ayrılmıştın ya... Allah'ın rabbin olduğuna razı idin, onu hatırla!.. Muhammed'in peygamberin olduğuna razı idin, onu hatırla!.. İslâm'ın dinin oluşundan memnun ve razı idin, onu hatırla!.. Kur'an'ın önderin ve rehberin olduğuna inanıyordun, onu hatırla!.." diyecek.

Şimdi tabii bu inanç üzere, bu hal üzere vefat etmiş olan kimseye bunlar hatırlatılacak; o da oradaki heyecanını yenerek cevapları güzel verecek. Kabirdeki sorgu sual haktır. Bu hususta hadis-i şerifler vardır. Bu telkini yapmayı Peygamber Efendimiz söylüyor.

Bu telkin mevtânın kendisinedir amma, Peygamber Efendimiz'in bize böyle buyurmasın-

dan, biz de son derece duygulanıyoruz. Durumun ciddiyetini anlıyoruz. Buna göre hayatımızı geçirmemiz gerektiğini de, iyice aklımıza yerleştiriyoruz.

e. Dinimiz İçin Çalışalım!

Allah'tan başka ilâh yok, buna inanacağız. Çoluk çocuğumuza öğreteceğiz. Çevremizde konuştuğumuz herkese, hayatın en mühim meselesi olan bu tevhid meselesini, inancın doğruluğu meselesini anlatacağız. Muhammed SAS'in Allah'ın gönderdiği peygamber olduğunu, aslâ bilemeyeceğimiz güzel hususları bize öğrettiğini, dinimizi öğrettiğini ve dinimizin ahiret konusunda, dünya konusunda son derece kıymetli bilgilerin hazinesi olduğunu bileceğiz.

Rabbimiz Allah-u Teâlâ Hazretleri'ni seve seve, aşk ile, şevk ile kulluk edeceğiz. Durumun güzelliğini, ne kadar büyük bir nimet olduğunu idrak ederek, Peygamber Efendimiz'e güzel ümmetlik edeceğiz. O bizim peygamberimiz, başımızın tâcı, rehberimiz, önderimiz, serverimiz diye sünnet-i seniyyesine sarılacağız.

İslâm benim dinim diye İslâm'ı öğreneceğiz. Bütün insanlar öğrenecek. Bütün mü'minler mâdem mü'min, mâdem müslüman olmuş, İslâm'ı öğrenecekler!..

Ben müslüman olmuş Avrupalılara bakıyorum –İngiliz müslüman olmuş, Fransız müslüman olmuş, Amerikalı müslüman olmuş– hemen Arapça öğrenmeğe başlıyorlar. Cidde'den

buraya gelirken ağabeyim arabada söyledi:

“—Bu Arapça’yı kestirme yoldan nasıl öğrenebiliriz? Bunun çaresini ne olur, düşünün!” dedi.

Arapça’yı niye böyle kestirme yoldan öğrenmek ihtiyacını duyuyor herkes? Niye ağabeyim böyle söylüyor?.. Çünkü hadis-i şerifler Arapça, Kur’an-ı Kerim’in ayetleri Arapça; elbette dinimizi öğrenmek için Arapça’yı güzelce öğrenmemiz lâzım!..

Tabii biraz vaktimizi başka şeylerle geçirmiş olduk, bu yaşa ulaşmış olduk. Emin olun, ben şahsen genç olsam şimdi, çevremizdeki komşu ülkelerin dillerini de öğrenirdim. Yunanca’yı öğrenirdim, eski Yunanca’yı, Latince’yi öğrenirdim. Balkan dillerini, Boşnakça’yı, Arnavutça’yı, Bulgarca’yı öğrenirdim. Kuzeydeki Rusların dilini öğrenirdim. Kafkas dillerini öğrenirdim, coğrafyasını öğrenirdim.

Bilseydik, ne kadar faydası olacaktı kim bilir... Bu olaylar olmadan önce oralarla yakından ilgilenseydik, kim bilir durum ne kadar farklı olurdu. İlgilenmediğimiz için ne kadar büyük vebal var...

Tabii içinizden hemen kendi kendinize diyorsunuzdur ki:

“—Hocam, bu kadar dilleri nasıl öğreneceksin?..”

İnsan birçok dili öğrenebiliyor ama, bu konuda işbirliği yapmak da düşünülebilir. Bir müessese kurulur, orada iş bölümü yapılır. “Sen şu konuy-

la ilgilen, sen bu konuyla ilgilen, sen Şu dili ve edebiyatı öğren!” denilir. Bizim edebiyat fakültelerimizde, komşu bazı dillerin edebiyatlarının okutulduğu bölümler, batı dillerinin, edebiyatlarının, dilbilgilerinin öğretildiği bölümler var: İngiliz filolojisi, Alman filolojisi, İtalyan filolojisi, Fransız filolojisi... *Filoloji*, yâni *lisâniyat* demek oluyor. Arap dili ve edebiyatı, İran dili ve edebiyatı bölümleri var. Ben zâten kendim Şahsen orayı sevip, oradan mezun olmuŐtum.

Ben devlet için eksiklik olarak görüyorum: Komşu dillerin ve komşu ülkelerin örflerinin, adetlerinin, harplarının, yâni kültürlerinin güzelce takip edilmesi lâzımdı, yapılmamıŐ.

Balkanların doğru düzgün haritası yok... Etnoloji, insanların örf ve adetlerinin incelenmesi, toplumlarının incelenmesi yok...

Kafkasya’da olaylar meydana gelince ŐaŐırdık. Adını ilk defa o zaman duyduğumuz, Osetya gibi yerlerin farkına vardık. Orada kimlerin olduğunu yeni yeni öğreniyoruz. Meğerse ne kadar kuvvetli müslümanlar varmıŐ, meğerse biz müslümanlar ne kadar büyük gaflet ve cehalet içindeymiŐiz diye anlıyoruz.

Aklımızı baŐımıza devŐirmemiz lâzım! Bundan sonra inşâallah birbirlerimizle yardımlaŐarak bu eksiklerimizi gidermemiz lâzım!.. Başta devletin büyük bütçelerle bu işi yapması lâzım ama, devletin işi çok olduğundan, yapılmıyor.

Bir de Nasreddin Hoca –fıkraları hoŐuma gider– bir sözsöylüyor; “El elin eŐeđini türkü

çağırarak arar.” diye. Yâni insan aşk ile, şevk ile yapmazsa bir işi, içinde acı duymazsa, heyecan duymazsa, güzel yapamaz. Komşu komşusunun kaybolan hayvanını arayacak ama, bulunmasa ne olacak. Üzülmediği için türkü çağırarak arar. Komşunun hatırı olsun diye, gösteriş olarak gezinir ortalıkta...

Ama bir de komşunun kendisine sor. Eşeği kayboldu, yükü şimdi nasıl taşıyacak, suyu nasıl çekecek, bir yerden bir yere nasıl gidecek diye, malı gittiği için yüreği yanar. Mü'min de kendisi bu şeyleri, imanının gereği olarak yapınca, canla başla yapar. Bazen bir tek kişi, bir müessesenin, bir kurumun yapacağı kadar büyük işler yapıyor.

Bizim Ord. Prof. Mükremin Halil İnanç bey vardı. Onun yanında çalışan bir kimse için söylerdi bu sözü... “Bir enstitünün yapacağı işler kadar iş yaptı, neşriyat yaptı.” filân diye söylerdi.

Enstitü; kuruluş, müessese demek. *Instate* kelimesinden alınmış. Meselâ, Ermeni dilini ve edebiyatını inceleme bölümü. Bir kişi kendisi Ermeni, aşk ile şevk ile çalışıyor, araştırmalar yapıyor, Ermeni tarihi ile ilgili neşriyat yapıyor. Hoca onun için, “Koca bir kurumun yapacağı işleri yaptı.” diye söylemişti. Biz de tabii mü'min olarak böyle aşk ile, şevk ile çalışırsak, başarılı oluruz.

Yahudi dilini öğrenmemiz lâzım, Ermeni dilini öğrenmemiz lâzım! Doğu Anadolu'daki dilleri öğrenmemiz lâzım, toplumları öğrenmemiz lâzım! Her konuda bilgi sahibi olmamız gerekiyor.

Mü'min insanlar bunu bir müessese kurarak yaparsa... Meselâ bizim İlim, Kültür ve Sanat Vakfımız ne kadar güzel emellerle kurulmuştu ama, müessese kurulur da, kurulan müessesenin çalıştırılması, yine aşk sahibi, şevk sahibi insanların eline kalıyor. Aşk ve şevk olunca güzel olur. Aşk ve şevk olmayınca olmuyor.

“—Hocam, müessese yerine kurum desek olmaz mı?..”

Kurum desek olur ama, elimiz yüzümüz kara olur o zaman... Çünkü kurum, bacadaki kurumuş duman parçalarına da deniyor. Bir karışıklığa yol açıyor. Onun için eskiden beri kullandığımız müessese kelimesini kullanırsak, hiç şaşırmayız. Enstitüyü almaya lüzum yok! Kurum demek de uygun değil, çünkü kurumun bir başka anlamı var.

f. Telkinin Faydası

Aziz ve sevgili kardeşlerim! Şimdi hadis-i şerifin son kısmında Peygamber SAS Efendimiz'in buyurduklarını dinleyelim:

فَإِنَّهُ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ أَخَذَ مُنْكَرٌ وَنَكِيرٌ أَحَدَهُمَا يَدَ
صَاحِبِهِ ثُمَّ يَقُولُ لَهُ أَخْرِجْ بِنَا مِنْ عِنْدِ هَذَا مَا
نَصْنَعُ بِهِ وَقَدْ لَقِّنَ حُجَّتَهُ وَلَكِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ
حُجَّتَهُ دُونَهُمْ

(*Feinnehû izâ feale zâlike*) “Vefat eden kimse kabre konulup, üstüne toprak saçıldığı, kabri kapatıldığı zaman, başucunda birisi durup da ona *kelimeteyn-i şehâdeteyn*’i hatırlatıp, “İşte Allah’ı rab olarak sevmiştin, razı olmuşsun; Muhammed’i (SAS) peygamber olarak sevmiştin, hoşnuttun; İslâm’ın dinin olmasından hoşnuttun; Kur’an’ın önderin olmasından memnundun; bunları hatırla!” dediği zaman; (*ehaze münkerun ve nekîrun ehadühümâ yede sâhibihî*) Münker ve Nekir isimli iki melek ki, kabirde sorguyu suali yapmakla vazifeli *melekeyni âdileyne şâhideyn*’dir bunlar; birisi ötekisinin elini tutar, (*sümme yekûlü lehû*) sonra o elini tuttuğu arkadaşına der ki: (*Ahrîc binâ min indi hâzâ*) ‘Bu adamın yanından bizi çıkar!’”

Harace-yahrucü, çıkmak demek; *bi* harf-i cerrîyle müteaddi oluyor. Birisi ötekisine, “Kardeşim, tut şu elimden, beni bu kabirden çıkar!” der.

(*Mâ nasneu bihî*) “Biz ona ne yapabiliriz?” *Mâ* burada soru edatı. *Mâ*’nın pek çok mânâları vardır Arapça’da. En bâriz, en başta hatıra gelen anlamı, “Ne?” mânâsına soru edatı olmasıdır.

“—Artık bu adama biz ne yapabiliriz ki?.. Nasıl sorgu soracağız, sorularının cevapları verildi.” derler. (*Ve kad lukkîne hüccetühû*) “İşte hücceti de, yâni delili, belgesi de kendisine telkin edilmiş bulunuyor.

Böyle bir hal olduğuna göre, biz artık burada ne yapabiliriz; haydi kardeşim beni bu kabirden

çıkart derler. Birbirlerinin elinden tutup onun yanından ayrılırlar.”

(*Ve lâkinna'llàhe azze ve celle hucetühû dûnehüm*) “Fakat pek aziz, sonsuz derecede aziz ve celîl olan Allah-u Teâlâ Hazretleri, onların karşısında ölen kişinin hüccetidir, belgesidir, delilidir.”

Tabii *elif* olmasaydı da, *li'llâhi* olsaydı; o zaman, “Aziz ve celîl olan Allah’ın onlardan ayrı hücceti vardır. Yâni, Cenâb-ı Hak her şeyi biliyor; ölen kulunun yaptıklarını, her şeyini biliyor.” mânâsına gelirdi.

قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ أَعْرِفْ أُمَّهُ قَالَ
أَنْسِبُهُ إِلَى حَوَّاءَ فُلَانَ بْنِ حَوَّاءَ

(*Kàle racülün*) Bu sözleri Efendimiz anlatınca, ahabdan bir adam dedi ki:

(*Yâ rasûla'llàh*) “Ey Allah’ın elçisi, ey Allah’ın Rasûlü! (*Fein lem a’rif ümmehû?*)

Eğer ben ölen kardeşimin başına telkin edecek olsam, onun annesinin adını bilmiyorsam ne olacak?” diye sordu.

(*Kàle: Ensibhü ilâ havvâ’*) Peygamber Efendimiz o zaman buyurdu ki: “O zaman Havvâ’nın çocuğu dersin!”

Çünkü, Adem AS Atamızdır, babamızdır; Hazret-i Havvâ da anamızdır, bütün insanların anasıdır. Yanlış olmaz. (*Fülâne'bne havvâ.*) “Ey Havvâ'nın oğlu filânca dersin, böyle söylersin!” Yâni, annesinin adını bilmemek seni durdurmasın.

Hem aynı zamanda doğru olan bir sözü söyleyerek, hem de Rasûlüllah'ın tavsiyesini aynıyla yerine getirmiş olarak bu işi yapabilirsin diye, Efendimiz SAS böyle buyurdu.

SAS Efendimiz'in –Allah cümlemize şefaatinin nasîb eylesin– sorulara cevapları ne kadar ibretli, ne kadar güzel! Müşkülleri çözmesi, sorunların çözüm şeklini bulması ne kadar güzel!..

Hani Kâbe'nin tamiri esnasında, duvarlar biraz yükseltilip *Hacerü'l-Esved* taşı hizasına gelince, Kureyşliler “Bu taşı koymak şerefi bana aittir!” diye her birisi ortaya atılıp işi kızıştırmışlar. Hattâ kılıçları çekmişler, “Olur... Olmaz!” diye kimse bu şerefi başka kabileye kaptırmak istemiyor.

Sonunda demişler ki:

“–Burada böyle Kâbe'nin yanında savaş olmaz. Ne yapalım?.. Kapıdan ilk girecek kimse hakem olsun, hangimizi seçerse, taşı o koysun!” demişler.

Bâbü's-Selâm'a doğru dönmüşler, bakarken... O arada tabii her şeyi olduran, kâinatı yaratan alemlerin Rabbi Allah-u Teâlâ Hazretleri...

Peygamber Efendimiz oradan girmiş. Onu Allah nasib ediyor, oraya gönderiyor.

“—Ha tamam, Muhammed el-Emîn geldi, emniyeti olan, güvenilir olan Muhammed geldi.” demişler.

Ona dertlerini söylemişler, hepsi demişler ki:

“—Biz Kureyş'in en şerefli kabilesiyiz. İnşaatta buraya geldik. Bu *Hacerü'l-Esved* taşını şimdi bizim koymamız lâzım! çünkü bizim kabile en şerefli...”

Ötekisi, “Hayır, biz daha şerefliyiz, bizim koymamız lâzım!” demiş. Berikisi bir başka sebep göstererek, “Benim koymam lâzım!” deyince, SAS Efendimiz hakem durumunda, ne yapmış?.. Mübarek hırkasını sırtından çıkarmış, *Hacerü'l-Esved* taşını onun üstüne koymuş.

“—Bu hırkanın, örtünün her yerinden tutun, kaldırın!” demiş.

Hepsi birden kaldırıncaya, hepsine şeref eşit olarak dağıtılmış oluyor. Duvarın inşaatının hizasına geldiği zaman, Efendimiz SAS, mübarek eliyle *Hacerü'l-Esved'i* almış ve yerine koymuş.

Ne kadar güzel, ne kadar olumlu, ne kadar yapıcı, ne kadar barıştırmacı, ihtilâfı ortadan kaldırmacı güzel çözümler!..

Allah-u Teâlâ Hazretleri İslâm'ın güzelliğini, Peygamber Efendimiz'in yüceliğini, Kur'an-ı Kerim'in önemini anlayıp, hayatını iman ile, İslâm ile güzel şekilde geçiren kullarından olmayı cümlemize nasîb eylesin...

Geçmişlerimize rahmeylesin... Hastalarımıza şifâ, dertlilerimize devâ nasîb eylesin...

Vefat etmiş olan yakınlarımız, vâlidemiz, annelerimiz, babalarımız, kardeşlerimiz, Hocamız Mehmed Zâhid-i Bursevî ve diğer arkadaşlarımıza Cenâb-ı Hak bu vesîle ile lütfeylesin, rahmeylesin...

Müstesnâ ikrâmât ile ikrâm eylesin...

Ruhları şâd olsun... Kabir istirahatları günden güne daha ziyade olsun...

Kabirdeki halleri daha hoş olsun... Kabirde azab görenleri varsa, Allah-u Teâlâ Hazretleri azablarını kaldırsın...

Seyyiatı olanların seyyiatını hasenâta döndürsün... Kabirlerini cennet bahçesine çevirsin...

Bizlere de hüsnü hâtimeler ile ahirete göçmeyi nasîb eylesin...

Güzel bir ölümlerle, güzel bir hal üzere ölümlerle ahirete mü'min-i kâmiller olarak göçmeyi nasîb eylesin...

Cümlemizi cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyenleri, Allah'ın selâmı rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Cumanız mübarek olsun...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

22. 10. 1999 - Mekke

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

